

MAGYAR

THEMIS

A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS NAPILAPJA.

MEGJELEN MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN, A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS TARTAMA ALATT NAPONKINT.

Külön mellékletek: a „Döntvények gyűjteménye”, az „Igazságügyi rendelekek tára” és az „Igazságügyi törvények anyagyűjteménye”.

A kéziratok a szerkesztőséghez, a megrendelések és reklamációk a kiadóhivatalhoz intézendők.

Szerkesztőség: Nagy korona-utca 14. sz.

Kiadó-hivatal: IV. barátok-tere 3. sz.

Előfizetési árak

(helyben házhoz hordással, vagy vidékre bérmentes szétküldéssel)

a „Magyar Themis”, a „Döntvények gyűjteménye” és az „Igazságügyi rendelekek tára” című mellékletekkel együttesen: egész évre 10 forint! félévre 5 forint, negyedévre 2 forint 50 kr.

Az előfizetési pénzek bérmentesen, vidékre legkezelesterüben postautalvány útján küldendők.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László.

Kiadó: az „Athenaeum” részvénytársaság.

TARTALOM: Uzsora-rendszabályok. Dr. Nagy Ferencz budapesti egyetemi magántanártól. — Mennyiben tekinthetők az oly részvénytársaság ügyletei, melyeknél a vállalat tárgyát nem kereskedelmi üzlet képezi, kereskedelmi ügyletnek? Dr. Nagy Dezsőtől. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. (Más által készített hamis okirat tudva használása). Dr. Barna Ignácztól. — Különfélék. — Legközelebbi csődbejelentési határidők. — Kivonat a Budapesti Közlönyből. (Csődök. — Csődmegszüntetések. — Pályázatok. — Igénykereseti felhívások). — **Külön melléklet:** A »Rendelekek tára«-nak egy íve.

Uzsora-rendszabályok.

II.

A tőkeuzsora tudvalevőleg nem jelenkezik mindig nyíltan, hanem ép úgy, mint a jogosulatlan kamatvétel gyakran el van álcázva más jogügyletekben. Ugyanazért, ha az uszórát hatályosan megfőkezni akarjuk, okvetlenül az ilyen elálcázott, simulált jogügyletekre is kell figyelmünket kiterjeszteni. Ilyen az uszora eltakarására irányzott ügylet, pl. a visz-eladási jog melletti vétel (az u. n. contractus mohatrae), melynél a vevő magának a visz-eladás esete magasabb vételért köti ki, mint minőt maga fizetett, mely esetre nézve az osztr. polg. tvkv 1071. §-ának megfelelőleg azon intézkedés felállítása válnék szükségessé, hogy az egész ügylet valódi jellege szerint ítéltetvén meg, a közönséges uszorarendszabályok nyernek alkalmazást. Hasonló állást kell elfoglalnunk a zálogszerződéssel szemben, melynél szintén nagyobb összegnek visszafizetése köttetik ki, mint a mennyi adatott. De különösen alkalmas s azért leginkább is használt eszköz az uszora elpalástolására a váltó. Több oknál fogva: egyrészt azon anyagi és alaki szigoránál fogva, mely a váltót kitünteti, másrészt különösen az exc. non numeratae pecuniae a váltó ellenében való korlátolt használata miatt. A vt. 92. §-a értelmében a váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek. vagy melyek őt a mindenkor felperes ellen közvetlenül illetik. Az utóbbi kategóriába tartozik az exc. non numeratae pecuniae (valutae) is. Az adós ezen kifogással élhet váltóval szemben is. Igen, csak hogy egyedül akkor, ha felperesként éppen az eredeti hitelező lép fel. Ha ellenben a váltó harmadik személyre ruháztatott át s ez indít keresetet az adós ellen, az érték hiányos leszámolása kifogásként nem érvényesíthető. Ennek folytán természetes, hogy az uszórás, a ki a váltót magasabb összegre állította ki, mint a mennyit adott, nem fogja azt maga perelni, hanem át fogja éppen ruházni másra, s az adós kényszerülve lesz éppen fizetni; védelme a hitelező ellen tehát nincs.

Tapasztalati tény, hogy a váltóforgalom nálunk sokkal kiterjedtebb, mint ezt szerény kereskedelmünk és iparunk, más államokat zsinórmértékül véve, feltételezni engedik. Az új váltótörvény tárgyalása alkalmával Helfy Ignác ki-számította, és számítása elég plausibilis, hogy nálunk a váltóforgalom évenként nem kevesebb mint 500 millió forint, s hogy a váltóforgalom kétszer mulja felül Magyarország összes pénzforgalmát. Magában véve a váltóforgalom ezen kiterjedése nem volna aggasztó, sőt ellenkezőleg örvendetes jelenségnek kellene azt tekinteni. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a váltó mint par excellence kereskedelmi hitel- és nemzetközi fizetési eszköz nálunk a kereskedelmi forgalomnak csak kis mértékben szolgál; hogy azon sok milliónyi váltó közül, mely Magyarországon forog, talán alig egy tizedrész felel meg a váltó tulajdonképeni rendeltetésé-

nek, a tulnyomó rész egyszerű kölcsönügyletekben gyökerezvén; ha tekintetbe vesszük, hogy nálunk nemcsak kereskedők és iparosok, hanem tulnyomó mérvben oly néposztályok tagjai bocsátanak ki váltókat, kik a kereskedelmi forgalomban semmi szerepet nem játszanak, földmivelők, tisztviselők, ügyvédek stb: akkor valóban tartózkodni fogunk a mi váltóforgalmunkat egészségesnek, magas fejlettségűt örvendetesnek tekinteni. Sőt ellenkezőleg, a mi váltóforgalmunk kiterjedése nagyon szomorú jelenség, mert tény az, hogy a kiállított váltók nagy része uszora-váltó, hogy az uszora éppen a váltóforgalomban fészkel. Az uszorások jóformán csak váltóra adnak pénzt, az 1877. VIII. t.-cz. óta még inkább, mint azelőtt, tekintve, hogy a váltókövetelések ezen törvény határozmányai alól világosan ki vannak véve; s ha azt kérdezzük, mi által jutott ez vagy az a család tőkre, a felelet rendesen az lesz: váltók által. Erről szóló tanúságot tesz a váltóperek nagy száma is, mely sokkal nagyobb, mint bárhol másutt. Az igazságügyminiszterium által közzétett statisztikai évi kimutatásból kiderül, hogy azon váltóperek száma, a melyekben az óvás és a beadott kereset után sem törített fizetés, évenként átlag 15 ezerre megy, holott pl. Franciaországban e perek száma csak 2 ezer és néhány száz! Lehetetlen, hogy ezen ránk nézve kedvezőtlen párhuzam másban találja alapját, mint éppen abban, hogy nálunk az uszora-váltók igen nagy szerepet játszanak.

E szomorú tények eléggé meggyőzhetnek bennünket arról, hogy ha az uszórát hatályosan megfőkezni akarjuk, a váltót számításból kihagynunk nem szabad. Csak az a kérdés, mit tegyünk, hogy az uszora ezen védpaizstól megfosztassék. Két eszköz áll rendelkezésünkre: az egyik a kifogásolási védelem kiterjesztése, nevezetesen az exc. non numeratae pecuniae szélesebb mérvben megengedése különösen harmadik személyek, tehát nemcsak a közvetlen felperes ellen; a másik a szenvedő váltóképesség korlátozása, azaz megvonása a lehetőségnek, hogy bizonyos osztályok váltókat egyáltalában kibocsássanak, váltói kötelezettségeket vállalhassanak.

A mi az első eszközt illeti, ugy azt foganatba veendőnek nem találjuk. Ezen eszköz nem volna más, mint kétélű fegyver; az egyik él sujtaná ugyan az uszórát, de a másik él az egészséges kereskedelmi forgalmat is megtámadná. A váltóforgalom egyenesen gyökerében érintetné, a váltó természetéből egyenesen kivetköztetné, ha a váltóhitelezővel szemben más személyekkel való viszonyokon alapuló kifogásoknak helyt adnánk. Ki fogna váltót venni, ha attól kell tartania, hogy váltóbeli jogait egy előbbi birtokos cselekvénye folytán nem fogja érvényesíthetni? Nem, ezen eszközhöz folyamodnunk nem szabad.

Annál inkább lehet és kell adott viszonyaink között, nézetünk szerint, a második eszközt alkalmazásba venni, azaz a váltóképességet megszorítani. Meg kell fosztani az uszórának leginkább kitett néposztályokat a vál-

tőköltezés jogától, szorítván a váltóképesseget azon osztályokra, melyek a váltóoperációkra hivatva vannak, smelyek azokat nem nélkülözhetik: a kereskedőkre és iparosokra.

E követelményt emelni ré sz ü n k r ő l, kik épen a váltó- és kereskedelmi jog professzionális művelői vagyunk, talán némi csodálkozást fog gerjeszteni. Előre halljuk az ellenmondás szavait is. Utalás fog történni arra, hogy hiszen még három esztendeje sincs annak, hogy az általános váltóképesseget behoztuk; hogy azért hoztuk be, mert nemzetközi forgalmunk, közgazdaságunk fejlődése megkövetelte azt, hogy a szomszéd államok liberális intézményeit kövessük; hogy a váltóképesseg ujbbóli megszorítása visszalépést jelentene, visszalépést azon elavult álláspontra, melyen az 1840. évi váltótörvény állt, stb. Ezen kifogások kétségkívül birnak alappal; hangoztatva lettek azok eléggé az új vt. tárgyalása alkalmával is, s jöllehet akkor is a váltóképesseg korlátozása az uzsora elnyomása érdekében követeltetett, mégis a modern liberalismus szava győzött. Ha mindazonáltal részünkről nem áttallunk a váltóképesseg korlátozása mellett szót emelni, ugy bennünket különösen annak megfontolása vezér, hogy a nemzeti érdek, sajátlagos hazai viszonyaink nagyobb tekintetbevételt érdemelnek, mint a modern liberalismus frázisa, a nemzetközi forgalom érdeke a külföldre való tekintet, stb. Különben a nemzetközi forgalomból emelt kifogás nem is bir alappal. A nemzetközi váltóforgalomban az általános váltóképesseg mellett is csak elismert hitelű kereskedelmi czégek váltói szerepelnek; ismeretlen emberek, nemkereskedők váltói nemzetközi fizetésekre ugysem használhatók; a váltó tulajdonképen terrenuma, a nemzetközi forgalom tehát a váltóképesseg megszorítása által legkevésbbé sem fog szenvedni.

A mi pedig a külföld példáját illeti, ugy mi, kik a váltóképesseg megszorítását követeljük, erre szintén hivatkozhatunk. Tény az, hogy ujabb időben mind nagyobb hullámokat vet a váltóképesseg megszorítására irányuló áramlat, és pedig épen azon államokban, hol a váltóképesseg legkorlátozottabbul áll fen. Már alkalmunk volt az osztrák birodalmi tanács urak-házának 1877. június 27-én hozott határozati javaslatáról megemlékezni, melyben az osztrák kormány felszólíttatik, hogy fontolóra vegye, vajon az általános váltóképessegét nem kellene-e eltörölni és csak a bejegyzett kereskedőkre szorítani? A határozati javaslat az osztrák legfőbb ítélőszék elnöke Schmerling által indokoltatott, a ki kiemelte, hogy egyuttal mindazon legfőbb ítélőszéki bírák nevében beszél, a kik e kérdéssel foglalkoztak s hogy véleménykülönbség nem forog fen. Magára a kérdésre nézve Schmerling hangsúlyozta, hogy ő bizonyára elfogulatlanul beszél, mert épen ő volt az, a ki a német váltórendszer bályának és az általános váltóképessegnek Ausztriában való behozatalánál mint igazságügyminiszter közreműködött. De valamint akkor azon hitben ringatta magát, hogy az általános váltóképesseg semmi rossz következményeket nem fog maga után vonni, ugy ma épen az ellenkezőről van meggyőződve; az eredmény megmutatta, hogy ama felfogás helytelen volt, hogy az általános váltóképesseg épen az, mely az uzsorát leginkább előmozdítja.

Még élénkebb az általános váltóképesseg megszorítására irányuló mozgalom Németországban. A porosz képviselőházban 1878. december 4-én tétetett erre vonatkozólag egy 82 képviselő által aláírt indítvány, mely azonban elvetetett. A bajor képviselőház 1879. január 18-án nagy többséggel egy hasonló indítványt elfogadott, s hasonló indítványt fogadtatott el a hesseni képviselőház részéről. De ezekről valamint a számos magányulések hasonló nyilvánulásaitól eltekintve, különös figyelmet érdemel a német birodalmi gyűlésen Reichensperger és Kleist-Retzow által tett és tárgyú indítvány, mely az 1879. martius 31-én tartott ülésen tárgyalatván, egyhangulag egy 21 tagból álló bizottsághoz utasított.

Említendő még különösen Svájc is, hol a zürichi kantontanács a kormányt szintén felszólította, hogy a váltóképesseget a bejegyzett kereskedőkre szorítsa.

Látni való tehát, hogy a váltóképesseg korlátozásának

szüksége másutt is éreztetik, s tényleg nem szenvedhet kétséget, hogy a legkeményebb uzsora-rendszabályok sem fognak czélhoz vezetni, ha az uzsora a váltóban biztos és kényelmes menhelyet fog találni; sőt minél nagyobb korlátoznak vetjük alá a kamatvételt közönséges polgári és büntető rendszabályok által, annál inkább fog az uzsora a váltóforgalomban összpontosulni. Az uzsorások ennek csak örülhetnek; valóban köszönetet szavazhatnak a törvényhozónak, hogy azon eszközhöz folyamodniok kényszeríti őket, a mely reájuk nézve a legnagyobb előnyökkel jár, a mely az adós védelmét leginkább kizárja!

III.

Eddigélé kizárólag magánjogi uzsora-rendszabályokkal foglalkoztunk. Áttérünk most azon intézkedések vizsgálatára, melyek a büntetőjog körébe esnek s melyekre nézve mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy a büntetőjogi uzsora-rendszabályok nem tételezik fel szükségképen azt, hogy a kamatvétel magánjogi korlátozásoknak is alá legyen vetve. Sőt ellenkezőleg, van rá példa, hogy a kamatvétel szabadsága semmi korlátozás alá nem esik, s az uzsora mégis büncselekvényt képez s mint ilyen fenyítetik. Ily példát nyújt nekünk Belgium. Itt a kamatvétel korlátozásai az 1865. évi május 5-én kelt törvény által teljesen megszüntetettek, mindazonáltal a belga büntetőtörvénykönyv 494. cikke azt rendeli, hogy a ki iparszerűleg és az adós gyengeségének vagy szenvedélyének felhasználásával a törvényesnél magasabb kamatláb mellett ad pénzt, egy hónaptól egy évig terjedhető fogság- és 1000 egész 10.000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik: »Quiconque aura habituellement fournir des valeurs, de quelque manière que ce soit, à un taux excédant l'intérêt légal et en abusant des faiblesses ou des passions de l'emprunteur, sera condamné à un emprisonnement d'un mois à un an et à une amende de mille francs à dix mille francs ou à une de ces peines seulement.«

Némileg hasonló álláspontot foglal el Ausztria azon már idézett 1877. évi törvényben, mely Galiczia és Bukovina számára hozatott. E törvény mindazonáltal különbözik a belga büntetőtörvénytől annyiban, a mennyiben a büntetés egy meghatározott kamatláb túllépéséhez kötve nincs, hanem a kölcsönadó sújtatik, és pedig egy egészen hat hónapig terjedhető fogságbüntetéssel vagy 100 forinttól 1000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel, ha általában oly feltételek mellett kölcsönöz, melyekről tudja, miszerint azok az adós gazdasági vesztét vonják maguk után, a mennyiben az adós a feltételek ezen természetű szellemi gyengesége, tapasztalatlansága vagy felizgatott indulata folytán fel nem ismerte. Ismételt elítélés vagy ilyennemű ügyletek iparszerű megkötése esetében két évig terjedhető fogságbüntetés szabható ki: »Wer bei Gewährung von Kredit mit dem Kreditnehmer Bedingungen eingeht, von denen er weiss, dass sie durch die Masslosigkeit der dem Kreditgeber zugestandenem Vortheile das wirtschaftliche Verderben des Kreditnehmers herbeiführen oder befördern müssen, und dass diese ihre Beschaffenheit dem Kreditnehmer in Folge seiner Verstandeschwäche, Unerfahrenheit oder Gemüthsaufregung nicht erkennbar ist, macht sich eines Vergehens schuldig und wird mit Arrest von einem bis sechs Monaten, oder an Geld von 100 bis 1000 Gulden bestraft. Bei wiederholter Verurtheilung oder wenn Geschäfte dieser Art gewerbsmässig betrieben wurden, kann auf Arrest bis zu 2 Jahren erkannt werden.« Ugyanazon büntetés éri azt, a ki követeléseket saját nevében érvényesít vagy kényszer utján behajt, melyekről tudja, hogy a fent megjelölt módon keletkeztek.

Ellentétben azon törvényhozásokkal, melyek az uzsorát kizárólag büntetőjogi uton akarják sújtani (az osztrák törvény szerint különben a fenyítő bíróság a büntetés kiszabá-

sán felül a kérdéses ügylet magánjogi hatályát is megszünteti), állanak azon törvényhozások, melyek büntetőjogi rendszabályokat csak a magánjogi uzsora-tilalmak folyamánként, a magánjogi uzsora-tilalmak megerősítésére állítanak fel. Ezek közé tartozik a már idézett 1807. évi szeptember 3-án kelt francia uzsora-törvény, melynek 4. cikke értelmében mindenki, ki uzsorával iparszerűleg foglalkozik, fenyítő vizsgálat alá vonatik és a kölcsönadott tőke feléig terjedhető pénzbírsággal sújtatik. Ha pedig az eljárás folyamában az tűnik ki, miszerint a kölcsönadó csalást követett el, a pénzbírságon felül két évig terjedhető fogságbüntetés alá esik. Ezen intézkedés az 1850. évi december hó 19-én kelt törvény által több tekintetben módosított, a mennyiben nevezetesen a kiszabandó büntetés még tetemesen fokoztatott, az iparszerű uzsora-csalástól eltekintve is a pénzbírság mellett fogságbüntetéssel és pedig 6 naptól 6 hónapig terjedhető fogságbüntetéssel sújtatván, család esetében az általános büntetőjogi szabályok lévén alkalmazandók; a mennyiben továbbá a nem-iparszerű uzsora is büntetés alá vonatott, ha a kérdéses ügylet egy már iparszerű uzsora miatt megbüntetett egyéntől és pedig elítéltetésétől számítandó 5 év alatt köttetett: Art. 2.: »Le délit d'habitude d'usure sera puni d'une amende qui pourra s'élever à la moitié des capitaux prêtés à usure, et d'un emprisonnement de six jours à six mois. Art. 3.: »En cas de nouveau délit d'usure, le coupable sera condamné au maximum des peines prononcées par l'article précédent, et elles pourront être élevées jusqu'au double, sans préjudice des cas généraux de recidive prévus par les articles 57 et 58 du Code pénal. Après une première condamnation pour habitude d'usure, le nouveau délit résultera d'un fait postérieur, même unique, s'il s'est accompli dans les cinq ans à partir du jugement ou de l'arrêt de condamnation. Art. 4.: »S'il y a eu esroquerie de la part du prêteur, il sera passible des peines prononcées par l'article 405 du Code pénal, sauf l'amende, qui demeurera réglée par l'article 2 de la présente loi.« Az 5. cikk még azt rendeli, hogy az ítélet a bíróság által kifüggeszthető, illetve egy vagy több hirdalában közzétehető.

A francia törvényhozás álláspontját a legtöbb állam foglalta el, melyekben uzsoratilalmak léteznek: a kamatvétel magánjogi korlátozása mellett s ezen korlátozások következményeképpen az uzsora büntető uton is fenyítettik. Ezen álláspontot foglalta el a régibb magyar és osztrák törvényhozás, valamint több német állam törvényhozása is. Nem akarjuk hosszasan kutatni azt, vajon ezen álláspont helyesebb-e, mint a belga és a legújabb osztrák törvényhozás álláspontja, mely utóbbinak példája legújában különösen Németországban talál elismerésre. Kétségek nélkül mindkét álláspontnak meg van a maga jogosultsága. A miért azonban részünkről a francia álláspontot helyesebbnek találjuk, az a következő.

Ha a kamatvétel magánjogi megszorítások alá esik, akkor az uzsora büntetőjogi fogalma igen könnyen és biztosan állapítható meg. Minden ügylet uzsora, mely a magánjogi korlátozásokat túllépi. Ha a kamatvétel maximuma 8%, akkor a 8%-on felüli kamatkikötés már mint ilyen jogtalan uzsora, mely a büntetőtörvény sulya alá esik. Ha ellenben a kamatvétel magánjogi korlátozások alá nem esik, akkor az uzsora fogalmának megállapításánál nem lehet egy meghatározott kamatláb túllépéséből egy magában kiindulni, mert kézzelfogható in consequentia volna a kamatvétel szabadságát magánjogi szempontból elismerni, büntetőjogi szempontból ellenben korlátozni. Hogy ezen in consequentia elkerültsék, szükséges tehát az uzsora fogalmának megállapításánál egészen sajátzerű kriteriumokat felállítani, és pedig a csalástól független kriteriumokat, mert különben az uzsora megszűnnék önálló büncselekvényt képezni. Tényleg a belga és osztrák törvény ily sajátzerű kriteriumokat felállítanak. A belga büntetőtörvény szerint az uzsora bünténye akkor fo-

rog fen, ha a mellett, hogy a törvényes kamat túlléptik, a hitelező az adós gyengeségeivel vagy szenvedélyeivel visszaél (en abusant des faiblesses ou des passions de l'emprunteur). Az osztrák törvény fogalommeghatározása (eltekintve, hogy a törvényes kamatlábot kiindulási pontul nem veszi) szemben a belga törvénnyel valamivel bővebb ugyan, az uzsora kriteriumai az osztrák törvényben körülményesebben vannak előadva, miáltal a bíró judiciuma kétségek nélkül megkönnyíttetik, de a lényegre nézve a belga törvény kriteriumai az osztrák törvény által felállított kriteriumoktól nem igen különböznek. Mindkét törvény egy meghatározott kamatláb túllépését magában véve nem tekinti uzsorának, hanem ennek megállapításához szükséges az, miszerint a hitelező az adós gyengeségével (faiblesses, Verstandesschwäche, Unverfahrenheit) vagy szenvedélyeivel (passions, Gemüthsauflregung) visszaéljen.

Ha már most ezen kriteriumokat közelebbről vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy azok bizony meglehetősen határozatlanok s a bíró önkényének nagyon is tág kaput nyitnak. Bajos is volna teljesen szabatos, kételyekre egyáltalában alkalmat nem szolgáltatás kellékeket felállítani. Mennyivel egyszerűbb a dolog, ha egy meghatározott kamatláb túllépése már magában véve büntethető uzsorának kvalifikáltatik. Kételyek ily esetben absolute fel nem merülhetnek. A bizonyítást nehezítő, talán lehetetlenítő subjectív momentumok helyett egy objectív tény a mérvadó, miáltal a bíró önkénye, a büntető jogszolgáltatás bizonytalansága teljesen kizáratik.

Részünkről tehát sokkal helyesebbnek és észszerűbbnek tartjuk, ha az uzsora elleni büntetőjogi rendszabályok a kamatvétel magánjogi korlátozásaiban találják alapjukat és kiindulási pontjukat, annyival inkább, mert a mellett, hogy ez által szabatos fogalommeghatározást nyerünk, legkevésbé sincs kizárva, hogy az uzsorának azon kvalifikáltabb eseteit, melyeket a belga és osztrák törvények szem előtt tartanak, szintén tekintetbe vegyük. Sőt ez parancsoló szükség leend. Semmi kétséget nem szenved ugyanis, hogy azon ember, a ki pl. pusztán azért lépi túl a megengedett kamatmaximumot, mert a kamatmaximum nem felelt meg az általa elvállalt konkrét risikónak, sokkal enyhébb elbírálás alá kell, hogy essék, mint az, a ki az adós rossz anyagi helyzetét, könnyelműségét, tapasztalatlanságát stb. egyenesen felhasználja, hogy tőle terhesebb feltételeket kicsikarjon. Továbbá kétségtelen, hogy az iparszerű uzsorást keményebben kell sújtani, mint azt, a ki csak alkalmilag lépi túl a kamatkorlátokat, hasonlóképpen azt, a ki uzsora miatt már egyszer büntetve volt.

Ezen súlyosabb beszámítás alá eső eseteket tehát nem szabad a közönséges uzsoravétséggel azonosítani, hanem a törvény ezen eseteket fokozott mérvben kell, hogy sújtsa, tekintve, hogy éppen ezek azon esetek, melyek miatt a törvényhozási intézkedések leginkább szükségesekké válnak. És ezen esetekre nézve a bíró bölcseletét: a konkrét viszonyok mérlegelése, tág tért nyer; de miután a kamatkorlátok túllépésének objectív ténye is már okvetlenül büntetést von maga után, eleve ki van kerülve azon veszély, hogy a perbe fogott uzsorás egészen büntetlenül fog távozni.

Bármily alapra álljunk is azonban büntetőjogi uzsorarendszabályok alkotásánál s bármínő természetűek legyenek is ezen rendszabályok, annyi bizonyos, hogy ilyenek okvetlenül szükségesek s hogy pusztán magánjogi uzsora-rendszabályok az uzsora elfojtására elégtelenek. Büntetőjogi uzsorarendszabályok felállítása annyival inkább szükséges, mert a közönséges büntetőjogi szabályok az uzsorások fondorlatai ellen kellő védelmet egyáltalában nem nyújtanak. Ez áll különösen a magyar büntetőtörvénykönyvről is. Hogy a magyar btk. az 1877: VIII. t.-cz.-ben megállapított kamatmaximum egyszerű túllépését nem sújtja, azon fenakadni nem lehet, mert hisz az idézett törvényben meghatározott maximum csakis az általi jogsegély szempontjából állapítottat meg. De az uzsora kvalifikáltabb s veszélyesebb esetei sem részesülnek a btk. által azon figyelemben, a mely az uzsora gyökeres elnyomása érdekében szükséges. Ugyanis csak két feltétel mellett

lehet az uzorást a btk. értelmében sújtani: 1. a mennyiben határozottan csalást követ el, azaz ha azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt vagy tévedésben tart és ez által annak vagyoni kárt okoz (379. §); 2. a mennyiben valamely kiskorúnak vagy gondnokság alá helyezettnek tapasztalatlanságát, könnyelműségét vagy szorultságát saját vagy mások nyerskedési céljára felhasználja, hogy őt valamely okirat aláírására bírja, melyben jelentékeny kárára vagyoni kötelezettséget vállal, valamely jogáról rendelkezik vagy pedig más vagyoni kötelezettsége alól egészben vagy részben felment (385. §), -- mely esetet a törvény szintén csalásnak deklarálja, jóllehet tévedésbe-ejtés nem forog fen. Ha tehát az uzorás határozott csalást nem követett el, hanem csak az adós könnyelműségével, tapasztalatlanságával, szorultságával visszaélt, hogy magának tulzott előnyöket kiköszön, akkor ő a btk. súlya alá nem esik, kivéven, a mennyiben az adós kiskoru vagy gondnokság alatt álló személy, de ez esetben is csak akkor, ha okirat állíttatott ki.

Nyilvánvaló, hogy a btk. intézkedései lényeges kiegészítést kell, hogy nyerjenek, ha azt akarjuk, hogy az uzorára kellőleg megfenyítettessék. Egyrészt kétségtelen, hogy a csalás fogalma nem képezheti azon peripheriát, melyen belül az uzorás egyedül megbüntethető legyen. Helyesen mondja a többször idézett 1877. évi osztrák uzorá-törvény javaslatának indokolása: »wo die Fähigkeit mangelt, auch nur die einfachste Berechnung anzustellen, die rechtliche Bedeutung selbst eines einfachen Geschäftes zu erfassen, sich die Gefahren vorzustellen, welche mit gewissen Verpflichtungsformen verbunden sind: da kann es allerdings geschehen, dass auch ohne Anwendung der zum Begriffe des Betruges gehörigen Mittel Abmachungen zu Stande kommen, welche das Gepräge massloser Ausbeutung deutlich an der Stirne tragen und das noch so ausgedehnt gedachte Gebiet wirklich wirthschaftliche Zwecke verfolgenden Transaktionen weit hinter sich lassen. Solche Transaktionen zeigen noch deutlicher, als selbst das Spiel, jene ethischen und ökonomischen Merkmale, welche die Gesetzgebung bestimmten, den aus dem Spiele entspringenden Verpflichtungen ihren Schutz zu versagen, und dieses, wenn es die Merkmale der Gemeinschaftlichkeit deutlich an sich trägt, sogar zum Gegenstande der Strafverfolgung zu machen.«

Másrészt azonban az is elégtelen, ha az uzorást, csalástól eltekintve, csak akkor büntetjük, ha ő egy kiskorúnak vagy gondnokság alatt álló egyénnek tapasztalatlanságával, könnyelműségével vagy szorultságával visszaélt. Hogy a büntető-törvényhozás ezen esetet kiváló módon szem előtt kell, hogy tartsa, kétséget nem szenved, de éppoly kevésbé szenvedhet kétséget, hogy a büntető-törvényhozás figyelmét azon esetre is kell, hogy kiterjessze, midőn az uzorás egy nagykoru és gondnokság alatt nem álló egyén könnyelműségével, szorultságával stb. visszaélt, és pedig akár okirat állíttatott ki, akár a szerződés csak szóval kötött meg. Ezen esetet analog elbírálás alá kell venni, mint a megelőzőt, mert bármennyire el kell ismerni azt, hogy a jogrend a kiskorúakat és gondnokság alatt állókat különös pártfogás alá kell, hogy vegye s hogy másrészt a nagykoru egyén ily pártfogásra igényt nem tarthat, feltételeztetvén nála a szellemi képességek oly fokú fejlettsége, minő jogügyletek kötéséhez szükséges, valamint az óvatosság és gondosság azon mértéke, melyet saját érdekei megkövetelnek: mégis tagadhatatlan, hogy midőn a nagykoru egyénnél eleve ki van zárva, miszerint eljárásának következményeit teljesen felismerje, midőn nevezetesen az inség, a szorultság reá annyira nehezdednek, hogy ő a másik szerződő féllel szemben szabad akaratát nem érvényesítheti, irányában eleve alárendeltebb, kedvezőtlenebb helyzetet foglal el, a nagykoruak védelme éppoly jogosult, mint a kiskorúak pártfogása. A jog ezzel csak helyreállítja a szerződő felek kölcsönös viszonyának azon egyensúlyát, mely a vagyoni jogi forgalom bázisát képezi.

A mit tehát az uzorára elnyomása érdekében büntető-jogi szempontból elkerülhetlenül szükségesnek találunk, az

összefoglalva a következő: 1. Büntetendő uzorának tekintendő a megállapított kamat-maximum minden túllépése, akár nyíltan, akár fátyolozottan történjék. 2. Mint kvalifikált esetek sújtandók a) az iparszerű uzorára, b) az ismételt fenyegető eljárás. 3. A büntető-törvény 385. §-a analog módon és kellően kiegészítve a nagykoru ill. gondnokság alatt nem álló egyénekre is kiterjesztendő.

IV.

A magán- és büntetőjogi uzorá-rendszabályok még számos más, nevezetesen rendőri és iparrendészeti intézkedések által egészíthetők ki. Kiváló figyelemre méltandók különösen a zálogkölcsonüzletek, melyekre nézve az ipartörvény 5. §-a ugyanis kimondja, hogy a közigazgatási hatóságok fel vannak jogosítva kötelező szabályokat hozni. Addig persze, míg maga a kir. zálogház csak 12 vagy még több százalék mellett kölcsönöz, bajos a magánosoktól azt követelni, hogy ők jutányosabbak legyenek. Az államnak jó példával épen elől kell járni.

Hogy mindezek mellett közgazdasági viszonyaink emelése a tisztviselői, iparos és kisbirtokos osztály érdekeinek fokozott előmozdítása és ápolása a leghathatósabb eszköz az uzorára elnyomására, az magától értetlik.

Dr. Nagy Ferencz,
bpesti egyetemi magántanár.

Mennyiben tekinthetők az oly részvénytársasági ügyletei, melyeknél a vállalat tárgyát nem kereskedelmi üzlet képezi, kereskedelmi ügyleteknek?

II.

A kt. 4. §-ának jelentősége a nem-kereskedelmi üzletet folytató részvénytársaságokra vonatkozólag általában.

Most rátérnek magára a tulajdonképeni tárgyra, hogy a fent kifejtett elvek nyerne-e alkalmazást az oly részvénytársaságoknál, melyeknél a vállalat tárgyát nem kereskedelmi üzlet folytatása képezi, és ha igen, mily mértékben?

A magyar kt. a 4. §-ban következőképp rendelkezik: »A kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók«. A magy. kt.-ben csupán ezen egyetlen intézkedés van, mely alapot szolgáltat a további fejtegetésekre. Ha az eddig mondotaktól eltekintünk s e §-t izoláltan véve szösz szerint magyarázzuk: akkor az eredmény nem lehet más, mint hogy a kereskedelmi törvénynek csupán a kereskedőkre vonatkozó határozatai alkalmazandók a szóban forgó részvénytársaságokra, tehát a kt. első részében foglalt s fentebb érintett határozatok; továbbá a kt. második részében, ennek különösen második fejezetében foglalt oly határozatok, melyekben egyenesen csakis a kereskedők s nem egyszersmind a kereskedelmi ügyletek is említettek.

Ez okoskodás szerint pl. a 285. §. értelmében a folyó számla lezárása után, habár abban kamatok is foglatatnak, a szóban forgó részvénytársaság is mint kereskedő kamatotak igényelhet a plus után; hasonlóképp a 291. §. szerint az általa kibocsátott és elfogadott utalvány kereskedelmi utalványnak tekintetik, stb. Azon határozatok azonban, melyek a kereskedő által kereskedelmi üzlete körében kötött ügyletekre vonatkoznak, nem alkalmazhatók, mert az ilyen részvénytársaságoknak kereskedelmi üzletük egyáltalán hiányzik; még az esetben sem, ha egyszerűen üzletről van szó, mert az alatt a törvény mindig kereskedelmit ért. Kérdés tehát, hogy ez okoskodás végeredményében mire vezet? Nem másra, mint hogy a kereskedelmi törvény oly kereskedőket is ismer, kiknek kereskedelmi üzletük nincs.

Ez az okoskodás consequentiájával együtt a lehető leghelytelenebb, merőben ellenkezik mind a törvény, mind a kereskedelmi jog szellemével.

Már a kereskedelmi jog legelső keletkezési stádiumában sem tekintetett senki sem kereskedelminek a nélkül, hogy üzlete is kereskedelminek ne tekintetett volna; sőt épen a czéh tagjainak minden ügyletei, habár önmagukban véve kereskedelmiek nem voltak is, a czéhbíróság hatáskörébe tartoztak. Az igaz, hogy ennek alapját a subjectiv rendszer, a ratio personarum képezte, de mint kifejtém, bármennyire igyekezett is kerülni ez elvet az újabb törvényhozás, magát az alól teljesen nem dispensálhatta, sőt némely helyen a maga merevségében alkalmazta, a mennyiben egyes ügyleteket, eltekintve annak az üzletre való vonatkozásuktól, csupán azért, mert kereskedő által kötöttet, kereske-